УДК 338.48:75

**В. М. Зайцева**

*Запорізький національний технічний університет*

# ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

**Перехід до ринкових відносин викликав глибокі перетворення у сфері туризму. В результаті скасовано централізовану систему управління туризмом, державну фінансову підтримку розвитку регіональних туристичних центрів, порушено основи взаємодії різних регіонів у створенні і просуванні на споживчий ринок туристичного продукту. Показники динаміки росту прибутковості туризму значно випереджають показники динаміки росту прибутковості інших галузей економіки.**

*Ключові слова:* туристична галузь, туристичний продукт, система управління туризмом, стратегія розвитку.

**Переход к рыночным отношениям вызвал большие преобразования в сфере туризма. В результате отменена централизованная система управления туризмом, государственная финансовая поддержка развития региональных туристических центров, нарушены основы взаимодействия разных регионов в создании и продвижении на потребительский рынок туристических продуктов. Показатели динамики роста прибыльности туризма значительно опережают показатели динамики роста прибыльности других сфер экономики.**

*Ключевые слова:* туристическая отрасль, туристический продукт, система управления туризмом, стратегия развития.

**Transition to the market relations caused big transformations in the tourism sphere. The centralized control system of tourism, the state financial support of development of the regional tourist centers is as a result cancelled, bases of interaction of different regions in creation and advance on the consumer market of tourist products are broken. Indicators of dynamics of growth of profitability of tourism considerably advance indicators of dynamics of growth of profitability of other spheres of economy.**

*Key words:* tourism industry, tourism product, tourism management system, development strategy.

**Вступ.** Україна посідає одне з провідних місць у Європі за рівнем забезпеченості цінними природними та історико-культурними ресурсами, здатними генерувати значний інтерес у вітчизняних та іноземних подорожуючих. Однак національний туристичний продукт має низьку конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному туристичному ринку. Вагомий внесок у теорію дослідження формування стратегій сталого розвитку туризму зробили українські вчені В. Ф. Бесєдін, М. І. Долішній, О. О. Любіцева, Л. В. Мазнік, О. М. Невелєв, В. І. Пила, А. В. Сидорова, О. С. Чмир, І. М. Школа, Е. В. Щепанський та інші.

**Постановка завдання.** Мета статті полягає в аналізі потенціалу України та визначенні напрямів удосконалення та стратегій розвитку регіональних туристичних комплексів. Геополітичні та соціально-економічні зміни, розвиток інформаційних технологій радикально вплинули на параметри міжнародного туристичного потоку, зумовили трансформування туристичної галузі з такої, що орієнтована на обслуговування організованих туристів, на індустрію, яка охоплює близько 50 видів економічної діяльності, спрямовану на задоволення різноманітних потреб мільйонів індивідуальних подорожніх.

**Результати.** Індивідуальний, комплексний та мобільний характер сучасного туризму сформував попит на безпечне для життя і здоров'я середовище, здатне забезпечити права громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, задовольнити їх духовні потреби при здійсненні туристичних подорожей.

© В. М. Зайцева, 2013

Відповідно до зазначеного, основними причинами неефективної реалізації конкурентних переваг унікального ресурсного потенціалу України є:

– низька якість складових національного туристичного продукту: значна частина природних територій та об'єктів культурної спадщини не пристосована для відвідувань туристами, туристична інфраструктура в цілому не відповідає якісним параметрам, а туристичні послуги у більшості секторів туристичної індустрії – вимогам щодо якості обслуговування;

– відсутність комплексної політики держави, несформованість раціональних форм державного управління у сфері туризму і діяльності курортів, невідповідність нормативно-правового та організаційно-фінансового забезпечення сучасним потребам населення та економіки держави, існуючим параметрам туристського потоку, тенденціям розвитку туризму [1].

Як наслідок, сфера туризму і діяльності курортів у державі не забезпечує повноцінного виконання економічних, соціальних і гуманітарних функцій, зокрема, підвищення якості життя населення; формування гармонійно розвиненої особистості; збереження довкілля та культурної спадщини; наповнення бюджетів усіх рівнів, створення нових робочих місць; збільшення питомої ваги сфери послуг у структурі ВВП.

Стан розвитку туризму у світі та країнах ЄС характеризується такими основними показниками і тенденціями:

– щорічно у світі здійснюється близько 808 млн подорожей, понад 52 % з яких – в межах Європи; близько 60 % усіх туристичних подорожей пов'язано з відпочинком;

– частка туризму у світовому експорті товарів і послуг складає близько 13 %, а у країнах ЄС – 14 %, туризм формує 8 % сукупного ВВП країн ЄС і забезпечує близько 11 % економічного зростання;

– кількість робочих місць у туристичній індустрії країн ЄС, складає близько 12 % від загальної чисельності зайнятих;

– відбувається скорочення тривалості і збільшення кількості туристичних подорожей, що формує попит на туристичні пропозиції, які надають можливість відвідати значну кількість місць за коротший час;

– відбувається активне залучення держав у конкурентну боротьбу за вплив на параметри міжнародного туристського потоку, зокрема через реалізацію державних програм, запровадження нормативної бази та фіскальної політики, сприятливої для розбудови туристичної індустрії;

– пріоритетним напрямом розвитку туризму стає створення ефективних механізмів установлення і підтримання рівноваги між збереженням природних і історико-культурних ресурсів та туристичною діяльністю.

Ситуація у сфері туризму та діяльності курортів характеризується такими основними чинниками [2]:

– низьким рівнем усвідомлення населенням країни та органами, що здійснюють регулювання у сфері туризму і діяльності курортів, ролі та значення туризму для соціально-економічного розвитку держави;

– відсутністю сформованих туристичних ресурсів та цілісної системи їх раціонального використання, невизначеністю напрямів їх освоєння та розвитку, неефективним та позазаконним використанням унікальних природних та історико-культурних ресурсів;

– відсутністю ефективної системи захисту прав та інтересів туристів, забезпечення безпечних умов на об'єктах туристських відвідувань та за напрямами туристичних маршрутів, своєчасного надання усіх видів невідкладної допомоги особам, які постраждали під час подорожі;

– відсутністю сприятливих умов для розвитку індустрії туризму, державної інвестиційної політики у сфері туризму і діяльності курортів, не належною під-

тримкою розвитку пріоритетних видів туризму, зокрема, в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного туризму;

– руйнацією системи соціального туризму, практичною недоступністю туризму для малозабезпечених верств населення, дітей, молоді, осіб похилого віку та з обмеженими фізичними можливостями;

– відсутністю належного прогнозування та планування розвитку туризму, параметрів туристського потоку відповідно до наявних ресурсних можливостей, попит населення та економіки держави, узагальненого і фрагментарного підходу до розробки та реалізації державної і місцевих програм розвитку туризму;

– недосконалістю організаційно-правових та економічних механізмів реалізації державної політики у сфері туризму і діяльності курортів, слабкою міжвідомчою координацією та взаємодією між органами державної влади та місцевого самоврядування;

– відсутністю цілісної та комплексної системи управління туристичними ресурсами країни, різним відомчим підпорядкуванням туристичних ресурсів, відсутністю спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань діяльності курортів;

– недостатнім нормативним, методичним та інформаційним забезпеченням діяльності органів місцевого самоврядування, громадських організацій та суб'єктів підприємницької діяльності у сфері туризму і діяльності курортів.

– недостатнім за кількісними, якісними параметрами та за структурою і рівнем науково-методичного та кадрового забезпечення, зокрема, у сфері управління на державному та місцевих рівнях.

Сучасна туристична індустрія є однією з найбільш високоприбуткових галузей у світовій економіці. Доходи, отримані від туризму, займають значну частину в бюджеті держав і складають до 10 % валового національного продукту. Показники динаміки росту прибутковості туризму значно випереджають показники динаміки росту прибутковості інших галузей економіки. За даними Всесвітньої туристичної організації, за останні 10 років доходи від туризму зростали щорічно на 7,9 % при щорічному середньому зростанні кількості прибутків від туризму на 4,5 %.

Розвиток туризму є стимулом для інших секторів економіки (у тому числі транспорту, зв'язку, торгівлі), сприяє збільшенню кількості робочих місць, бази оподаткування і надходжень до бюджетів як міст і областей, так і України в цілому.

Основною метою Стратегії сталого розвитку туризму в Україні є [3]:

– поліпшення якості життя населення;

– захист національних інтересів України у сфері туризму;

– формування конкурентоспроможного національного туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках на основі раціонального використання туристичних ресурсів, збереження історико-культурних надбань та етнічних особливостей українського народу;

– створення умов для споживання туристичного продукту;

– реалізація закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, зайнятість, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей і відпочинку, туристичної діяльності;

– поліпшення правових, організаційних та соціально-економічних засад реалізації державної політики України у сфері туризму і діяльності курортів в умовах глобалізації та євроінтеграції суспільних процесів.

Стратегічними завданнями розвитку туризму і курортів в Україні є:

– створення законодавчих, нормативно-правових, соціально-економічних, організаційно-управлінських умов для перетворення туризму на соціально та еко-

логічно орієнтовану, економічно ефективну сферу діяльності, а також забезпечення сталого розвитку туризму;

– підвищення ефективності державної політики у сфері туризму і діяльності курортів, формування і впровадження ефективної моделі державного управління з метою координації, регулювання та захисту інтересів учасників туристичної діяльності;

– посилення ролі місцевих громад і громадських організацій у запровадженні принципів сталого розвитку туризму, вдосконалення наявних та впровадження нових ефективних механізмів взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств, наукових і освітніх установ сфери туризму;

– формування туристичного простору з метою раціонального та ефективного використання туристичних ресурсів шляхом створення та забезпечення функціонування зон сталого розвитку туризму, розроблення і впровадження конкурентоспроможного національного та регіональних туристичних продуктів;

– сприяння соціальній стабільності та безпеці, територіальній єдності, забезпечення умов для розвитку соціально відповідального туризму;

– забезпечення безпеки туристів і подорожуючих, захист їхніх прав та законних інтересів;

– сприяння збереженню і розвитку національної культури та відродженню народних ремесел;

– створення умов для формування національної самосвідомості, патріотичного виховання дітей та молоді, збереження й відновлення унікальних природних та історико-культурних ресурсів, історичних місць України;

– сприяння поліпшенню інвестиційного клімату у сфері туризму, залученню інвестицій у розвиток інженерно-транспортної та комунальної інфраструктур;

– раціоналізація використання фінансових і матеріальних ресурсів у сфері туризму, наповнення бюджетів усіх рівнів від туристичної діяльності, збільшення надходження валютних коштів від туризму;

– створення робочих місць, розвиток малого та середнього підприємництва у сфері туризму, розширення зайнятості у сільській місцевості від розвитку туризму;

– створення рівних можливостей для суб'єктів туристичної діяльності, формування передумов для розвитку ефективного та прозорого туристичного ринку;

– створення об'єктів туристичної інфраструктури в межах територій з високою концентрацією цінних природних та історико-культурних туристичних ресурсів за напрямами національної мережі туристичних маршрутів;

– формування інформаційного простору туризму, створення сприятливих умов для забезпечення рівного доступу до інформації у сфері туризму;

– формування сучасного механізму державного обліку та контролю здійснення туристичної діяльності;

– розробка та впровадження сучасних методик визначення внеску туризму у формування макроекономічних показників країни, регіонів;

– розробка ефективних державної та місцевих програм розвитку туризму та курортів, економічно обґрунтованих планів їх реалізації, у тому числі в рамках програм соціально-економічного розвитку регіонів;

– розвиток міжнародного співробітництва у сфері туризму та діяльності курортів, поліпшення туристичного іміджу держави, ефективне використання можливостей.

Реалізація «Стратегії сталого розвитку туризму і курортів» має базуватися на таких принципах [4]:

– раціональне використання та охорона природних ресурсів;

– збереження доброякісного довкілля;

– законність у здійсненні туристичної діяльності;

– забезпечення балансу приватних і громадських інтересів у сфері туризму і діяльності курортів;

– вільний розвиток підприємницької діяльності у сфері туризму із дотриманням граничних норм навантажень;

– збалансованість усіх складових елементів сталого розвитку туризму як соціально відповідальної, екологічно спрямованої та економічно ефективної діяльності;

– соціальна спрямованість розвитку туризму і курортів;

– вільний доступ кожного до інформації у сфері туризму і курортів;

– достатність доброякісних послуг відповідно до потреб споживачів;

– гарантованість дотримання конституційних прав громадян у сфері туризму.

Активне просування політики регіонального розвитку та дотримання довгострокової регіональної соціально-економічної стратегії базується на інтересі регіонів, а отже, суспільства у цілому.

Дослідження стосується конкурентності регіональних рекреаційно-туристичних комплексів на різних за рангами туристичних ринках, вдосконалення організаційної структури рекреаційно-туристичних комплексів та механізмів активізації їх розвитку [5].

По-перше, рекреація й туризм – це сектор світового господарства, що нині найдинамічніше розвивається, а також середовище активізації інших галузей економіки, місцевостей та цілих регіонів, що впливає на: зростання бюджетних надходжень; додатно на платіжний баланс країни; зменшення рівня безробіття.

По-друге, конкурентність кожного регіону впливає на: рівень соціально-економічного розвитку країни; рівень життя її населення; привабливість інвестиційного клімату у державі.

По-третє, конкурентність регіону значною мірою залежить від цілої низки факторів, а саме від рівня розвитку матеріального виробництва, невиробничої сфери і, в тому числі, від такої важливої в соціогуманітарному відношенні галузі як рекреаційно-туристична.

По-четверте, рекреація й туризм – не лише галузь регіональної економіки, а й середовище, де відбуваються безпосередньо особисті контакти громадян різних країн, змінюється їх менталітет, а результати рекреаційного процесу впливають на здоров'я та морально-етичний стан нації у цілому.

Зазначимо, що способи та методи впливу, які використовуються сьогодні для регулювання туристичної галузі, далеко не завжди виявляються адекватними сучасним умовам та тенденціям. Тому для зміни ситуації на краще необхідним є вдосконалення механізмів регулювання господарської діяльності з урахуванням досвіду країн із розвиненою туристичною галуззю, формування нових соціально-економічних підходів до стратегії розвитку національного туристичного комплексу і системи управління туристичними процесами як на державному, так і на регіональному рівнях. Виходячи з цього, можна описати підходи до формування стратегії розвитку туризму в Україні з виділенням пріоритетних видів (насамперед, внутрішнього, в'їзного, соціального, сільського) і напрямів державного регулювання розвитку туристичної галузі [6].

У цьому контексті видається необхідним прийняття заходів, які забезпечать ефективне функціонування галузі: «Кодексу туризму», законів України «Про сільський туризм», «Про соціальний туризм», Концепції розвитку українських курортів, а також внесення окремих поправок до законів України «Про туризм», «Про місцеве самоврядування» (щодо функцій органів місцевого самоврядування в галузі туризму) тощо.

Аналіз проблем курортної сфери України свідчить про необхідність реорганізації всієї системи та зміни механізмів управління на державному, регіональному та місцевому рівнях. З цією метою необхідно на державному рів-

ні переосмислити роль санаторно-курортних закладів у національній системі рекреації та оздоровлення населення і функції, які вони виконують. Лише зі зміною методологічних підходів держава зможе розробити нові концепції розвитку як самих курортів, так і санаторно-курортного обслуговування населення. У подальшому на базі цих концепцій буде розроблено програму стратегічного розвитку цієї сфери з поглибленням спеціалізації курортів та обов'язковим чітким визначенням прав власності.

Забезпечення сталого розвитку туристичної галузі значною мірою має базуватися на модернізації інфраструктури туристичної та курортно-рекреаційної сфери. З цією метою видається необхідним запровадити спеціальний інвестиційний режим для сприяння будівництву і реконструкції готелів та інших об'єктів туристичної інфраструктури, що має спонукати іноземних та вітчизняних інвесторів вкладати кошти у туристичну індустрію. Водночас необхідне запровадження практики прямого фінансування з державного та місцевих бюджетів заходів щодо розвитку туристичної інфраструктури, зокрема облаштування маршрутів, місць для відпочинку в лісах та гірських районах, громадських пляжів, оглядових майданчиків, центрів інформації, інформаційних стендів на дорогах тощо.

Зазначимо, що умовою регіонального розвитку туризму є чіткий розподіл повноважень між центральними та регіональними галузевими органами влади, а також між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Доцільним є делегування органам місцевого самоврядування повноважень щодо розвитку місцевого туризму: створення регіональних туристичних корпорацій, туристичних інформаційних центрів, розбудови інфраструктури, залучення інвестицій тощо. Ефективному здійсненню делегованих повноважень може сприяти створена на рівні центрального органу виконавчої влади, до компетенції якого належать питання туристичної галузі, робоча група фахівців.

Відомо, що самостійний розвиток туристичної галузі без суттєвої державної підтримки, який відбувався протягом останніх десятиліть, спричинив практично монополію комерційних форм та видів туризму. З метою зниження соціального напруження в галузі і в суспільстві в цілому необхідне впровадження державної політики соціалізації туристичної галузі.

Ураховуючи досвід державної підтримки розвитку соціального туризму радянських часів і зарубіжний, зокрема, досвід Франції, Росії, Німеччини, визначимо найбільш дієві механізми соціалізації туристичної галузі України [3]:

– законодавчі – розробка та прийняття комплексної державної Програми розвитку соціального туризму в Україні, розрахованої на 10 років, основними етапами якої мають стати: прийняття законів України «Про соціальний туризм», «Про молодіжний та дитячий туризм». Концепції розвитку спеціалізованої туристичної інфраструктури (для інвалідів, родинного відпочинку, студентів тощо);

– забезпечення умов для залучення до активного споживання туристичних послуг інвалідів, пенсіонерів, військовослужбовців, малозабезпечених та багатодітних громадян та їхніх родин, у тому числі через розвиток спеціалізованої туристичної інфраструктури для відпочинку людей з обмеженими фізичними можливостями, побудова пансіонатів та санаторіїв для сімейного відпочинку, розвиток недорогих видів відпочинку: турів вихідного дня, екскурсій, сільського зеленого туризму, агротуризму тощо;

– створення дієвих дисконтних систем для молоді та студентів, упровадження системи «культурних карток», підтримка міжнародних дисконтних карток та студентських посвідчень, формування системи пільг для іноземних студентів та молоді, що прибули до України з метою навчання, подорожей чи за програмою культурного обміну (наприклад, уведення диференційованих тарифів на транспортні послуги для іноземних студентів, знижки на розміщення, харчування, страхування, туристичні послуги);

– підтримка культурного обміну між молоддю та дітьми різних країн, зокрема через створення літніх міжнародних таборів, центрів екологічного туризму (волонтерських таборів), літніх університетів і мовних шкіл в туристично привабливих регіонах України, проведення міжнародних конкурсів, олімпіад, фестивалів;

– сприяння розвитку спеціалізованої інфраструктури та супутніх послуг, розрахованих на потреби молодіжного туризму та культурного обміну (кемпінги, інформаційні служби, довідкова література, табори, хостелі тощо). Пріоритетним напрямом може стати розбудова системи недорогих готелів – хостелів у туристичних центрах України;

– створення умов для сезонного працевлаштування молоді в туристичній галузі (сезонні біржі праці, сприяння залученню молоді до сезонних робіт та їх оплата тощо), системи пільгового кредитування для студентів та молоді з метою участі в туристичних та обмінних програмах (пільговий відсоток на кредит, невелика застава тощо);

– розробка, впровадження та популяризація системи відпускних чеків для працівників комерційних структур, які потребують додаткового захисту, на зразок профспілкових туристичних путівок для працівників бюджетних установ;

– залучення до розвитку соціального туризму органів місцевого самоврядування і впровадження механізмів стимулювання підприємців щодо розвитку соціального туризму (наприклад, наданням певних податкових пільг, преференцій).

Ці заходи мають стимулювати туристичний та культурний обмін між молоддю та студентами різних країн світу й Україною, сприяти ефективному впровадженню державної політики соціалізації молоді, створити привабливий імідж держави, зробити нашу країну відкритою для світового суспільства.

Для активізації туристично-рекреаційного потенціалу регіонів, зокрема, необхідними є такі заходи [5]:

– розвиток транспортно-комунікаційної сфери;

– будівництво готелів та розвиток соціально-обслуговуючих видів економічної діяльності (соціальної інфраструктури): роздрібна торгівля, ресторанний бізнес, охорона здоров'я, організація дозвілля тощо;

– заохочення та підтримка малого бізнесу, насамперед у вищезгаданих сферах;

– інформаційна підтримка з боку фахівців у галузі краєзнавства, географії, геології, історії тощо; інтеграція науки і бізнесу через співробітництво підприємців і науковців;

– розвиток інформаційної інфраструктури, інформаційний обмін між регіонами через Інтернет, організація виставок, ярмарків тощо;

– популяризація історико-культурної спадщини регіонів, екологічних ресурсів, рідкісних ландшафтів, музеїв через засоби масової інформації, організацію загальнонаціональних конкурсів, рейтингів тощо.

Розвиток туризму як засіб капіталізації природних та історико-культурних цінностей матиме позитивні ефекти не тільки як чинник розвитку економічної активності окремих регіонів, а й як засіб сприяння реставрації історичних пам'яток культури, архітектури, велика кількість яких на сьогодні в Україні перебуває у занедбаному стані та поступово руйнується і втрачається, підтримки та збереження музейних фондів тощо. Йдеться про стратегічне завдання капіталізації природних та історико-культурних надбань держави та її окремих регіонів.

**Висновки.** Отже, як уже неодноразово зазначалося, розвиток туристичної галузі є надзвичайно актуальним для України. Унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток, значні рекреаційні можливості, які має наша держава, приваблюють дедалі більше туристів, у тому числі й іноземних. Забезпечувати належну віддачу від цього потужного потенціалу, використовувати його для активного відпочинку та оздоровлення людей можна лише за умови чіткої ор-

ганізації туризму, впровадження ефективних механізмів державного регулювання галузі, залучення до неї досвідчених і кваліфікованих кадрів. Виходячи зі світового досвіду необхідно, щоб законодавчі та виконавчі органи забезпечили зацікавлений підхід до розвитку туризму, щоб він став частиною загальнодержавної гуманітарної політики і пріоритетів, враховувався при розгляді інших питань, які мають національне значення.

### Бібліографічні посилання

1. **Гнатів О. К.** Проблеми розвитку вітчизняного туризму // Економіка України. – № 5. – 2006. – С. 23 – 25.

2. **Качанівський В. С.** Концепція розвитку туризму в Україні. – Львів : Брама, 2006. – 317 с.

3. **Гурова Д. Д.** Проблеми розвитку туризму в Україні: шляхи їх вирішення / Д. Д. Гурова. – Географія і сучасність. – 2010. – Вип. 24. – С. 209 – 215.

4. **Козловський Є. В.** Іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та його використання в Україні // Вісник НАДУ. – № 6. – 2007. – С. 53 – 57.

5. **Ткаченко Т. І.** Сталий розвиток туризму : методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 537 с.

6. **Чумаченко М. Г.** Регіональна політика в Україні / М. Г. Чумаченко. Донецьк : Шахтар. – 2008. – 68 с.

*Надійшла до редколегії 25.02.2013.*

УДК 338.48

**Т. С. Кукліна**

*Запорізький національний технічний університет*

## СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ

**Розкрито сутність розвитку міжнародного туризму. Регіональна динаміка міжнародного туризму в останні 45 років відрізняється значними відмінностями. Значення туризму в світі постійно зростає, що пов'язано з впливом на економіку окремої країни: туризм збільшує внески в платіжний баланс країни, забезпечує зайнятість населення, сприяє диверсифікації економіки, а також раціональному використанню рекреаційних ресурсів.**

*Ключові слова:* туризм, міжнародний туристичний ринок.

**Раскрыта сущность международного туризма. Региональная динамика международного туризма в последние 45 лет отличается значительными изменениями. Значение туризма в мире постоянно возрастает, что связано с влиянием на экономику отдельной страны: туризм увеличивает взносы в платежный баланс страны, обеспечивает занятость населения, благоприятствует диверсификации экономики, а также рациональному использованию рекреационных ресурсов.**

*Ключевые слова:* туризм, международный туристический рынок.

**The essence of the international tourism is opened. Regional dynamics of international tourism in the last 45 years differs considerable changes. Value of tourism constantly increases in the world that contact about influence of tourism on economy of the certain country: tourism expands contributions to the country balance of payments, provides population employment, favors to economy diversification, and also rational use of recreational resources.**

*Key words:* tourism, international tourism market.

© Т. С. Кукліна, 2013